

לכן, קיימת חשיבות גבוהה למדיניות מושכלת לצמצום העוני באמצעות מתן כלים ליציאה ממנו בגילאי העבודה, בהשקעה בחינוך כבר מהגיל הרך ובשירותים חברתיים.

ההצעה להגדלת קצבת הבטחת ההכנסה מחזירה את מדיניות התמיכה הממשלתית למצב בו הייתה לפני למעלה מעשור, כאשר שיעורי התעסוקה היו נמוכים במיוחד ואי השוויון במשק היה גבוה יותר. מכיוון שקצבת הבטחת ההכנסה ניתנת לאנשים בגילאי העבודה בלבד, השפעתה הייתה משמעותית במיוחד - שיעורי הגידול באוכלוסיית מקבלי הקצבה היו גבוהים וגדלו משנה לשנה, זאת בעוד שיעורי התעסוקה היו נמוכים מאוד. קצבת הבטחת הכנסה גבוהה ייצרה תמריצים שליליים ליציאה לעבודה, באמצעות הקטנת הכדאיות הכלכלית של התעסוקה בהשוואה לקבלת קצבה ולתלות פרמנטית במערכת.

בהתאם לכך, הרי שהחזרת קצבת הבטחת הכנסה לרמת הקצבה שהייתה קיימת בעבר, עשויה לשמר את בעלי ההכנסות הנמוכות במערך הקצבאות - במקום לתמוך בשיקום וביציאה מהעוני, וכך תייצר הקצבה בשנית מלכודת עוני.

מדיניות נכונה אשר מטרתה לשפר את מצבם של מקבלי הבטחת הכנסה איננה טמונה בהגדלת הקצבה, אלא במיקודה באוכלוסיות הזקוקות לה באמצעות מבחן תעסוקה אפקטיבי, בהפעלת מערכת תמריצים לעידוד התעסוקה, שירותים ממשלתיים תומכי תעסוקה להורים וילדיהם, השקעה בחינוך לאוכלוסיות החיות בעוני ומתן שירותי רווחה ממוקדים לשיקומן. לקצבת הבטחת ההכנסה תפקיד משמעותי כרשת הביטחון האחרונה הניתנת על-ידי המדינה. קצבה זו בנויה כיום על איזון עדין שבין מתן רשת ביטחון כאמור לבין יצירת תלות פרמנטית במערכת. הגדלת קצבת הבטחת ההכנסה כפי שהוצעה, תפר את האיזון שהושג ותייצר מלכודת עוני פרמנטית שתשמר את העניים בתוך מעגל הקצבה, ללא תמריץ משמעותי לצאת ממעגל העוני ולקיים את עצמם בכבוד לאורך זמן.

השלמת הכנסה בזקנה

מערכת הביטחון הסוציאלי לזקנה בישראל כיום כוללת קצבת זקנה אוניברסלית, אחידה לכל הזכאים - "ביטוח זקנה", עם תוספת ותק שמוענקת בהתאם למספר שנות הוותק של המבוטח ולפי שנות עבודה של המבוטחת. לכך מתווספת קצבה סלקטיבית, המעניקה תוספת כספית לזקן הנזקק - "השלמת הכנסה".

מטרות מערכת קצבאות הזקנה והשלמת הכנסה בזקנה הן מניעת ירידה חדה ברמת החיים לאחר הפרישה מעבודה והבטחת רמת חיים מינימלית בעת זקנה. מערכת זו היא רובד אחד מתוך רבדים נוספים של הביטחון הסוציאלי בזקנה, שהם מערך הפנסיה חובה והחיסכון הפיננסי הפרטי.

שילוב שבין הקצבה האוניברסלית של ביטוח זקנה עם הכנסה פנסיונית מעבודה, אותה צבר הזקן במהלך תקופת עבודתו, נועד להבטיח כי לא תהיה ירידה חדה בהכנסות הזקן לאחר פרישתו מעבודה.

יחד עם זאת, זקנים רבים מגיעים לגיל זקנה ללא מקורות הכנסה נוספים על קצבת הזקנה האוניברסלית של הביטוח הלאומי, בעיקר מפני שאין ברשותם הכנסה מפנסיה תעסוקתית.² כיום,

² לאחר הנהגת תוכנית פנסיה חובה בשנת 2008, הציפיה היא כי בשנים הבאות מספרם של הזקנים ללא הכנסה פנסיונית ילך ויפחת. יחד עם זאת, ספק אם רמת ההכנסה הפנסיונית של בעלי הכנסה נמוכה, בעת שהותם בשוק העבודה ובגיל העבודה, תהיה גבוהה דיה על מנת להעלותם מעל קו העוני.

מרכיב "השלמת ההכנסה" בתכנית ביטוח זקנה נועד להוות מענה לכך. תוספת זו של "השלמת הכנסה" אשר הנגישות אליה מותנית בעמידה במבחן הכנסות מבקשת להבטיח, יחד עם קצבת הזקנה האוניברסלית, הכנסה אשר תאפשר לזקנים קיום סביר.

בחינת מצבם הכלכלי של אוכלוסיית הזקנים מלמדת על כך כי למרות מערך הקצבאות הללו, רמת הכנסתם של 22.7% מקרב משקי הבית, אשר בראשם עומדים זקנים, היא מתחת לקו העוני (נתוני 2012). זאת בין היתר לנוכח תשלומי דמי ביטוח בריאות וביטוח לאומי שבהם מחויבת האוכלוסייה הזקנה (גיל 65 ויותר).

בסוף שנת 2013 עמד מספר הזקנים והשאירים המקבלים קצבת תוספת השלמת הכנסה בזקנה ושאירים על 188,400.

הוועדה ממליצה:

- להגדיל את קצבת השלמת ההכנסה של זקנים ושאירים, כך שיחד עם הקצבאות הקיימות כיום הכנסתם תעלה את מקבלי הקצבה מעל לקו העוני. גובה העלאת הקצבה לכל קשיש ושאר יחידים יעמוד על כ-200 ₪ לחודש.
עלותה של המלצה זו היא כ-600 מיליון ש"ח בשנה.

המלצה	מספר משקי בית מושפעים מדי שנה	עלות שנתית (מלש"ח)
אחריות עו"ס משפחה	130,000-320,000	200-400
תוכניות התערבות ממוקדות	20,000	200
תקציב פרטני גמיש	130,000-320,000	200-500
מרכזי מיצוי זכויות – הקמה		35 (חד פעמי)
מרכזי מיצוי זכויות – תפעול		70
הרחבת תכנית הבטחת הכנסה	105,000	1,200
הגדלת קצבת השלמת הכנסה בזקנה	188,000	600
<p>עלות כוללת של המלצות פרט, משפחה וקהילה – כ-2.5 – 3 מיליארד ש"ח לשנה.</p> <p>עלות חד פעמית של הקמת המרכזים כ-35 מלש"ח בשנה.</p>		

דיור

קורת גג ראויה היא תנאי בסיסי לקיום בכבוד. תנאי המגורים של אדם משפיעים על אורח ואיכות חייו, לרבות חלק מההזדמנויות העומדות לרשותו. ההכרה בקשר ההדוק בין דיור ועוני עמדה בבסיס עבודת ועדת המשנה בנושא הדיור. ברור וברי כי על המדינה לדאוג ליצירת התנאים לדיור הולם עבור משפחות החיות בעוני.

ההוצאה על דיור מהווה נטל כלכלי כבד על האוכלוסייה בכלל ובקרב האנשים החיים בעוני בפרט. שיעור ההוצאה על דיור, בכל אחד מחמשת העשירונים הראשונים, גבוה מהממוצע. לא ניתן להתעלם מכך שהאוכלוסייה הסובלת יותר מכל מדלות אמצעים ונמנית בעשירון הראשון, היא זו הנאלצת